

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан філологічного
факультету

 Юрій БІДЗІЛЯ
«30» червня 2023 року

**ПРОГРАМА
КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ ІЗ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність	014 Середня освіта
Предметна спеціальність	014.01 Середня освіта (Українська мова і література)
Освітня програма	Українська мова і література. Зарубіжна література
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова навчання	українська

Ужгород 2023

Програма «Кваліфікаційного іспиту із сучасної української мови та методики викладання української мови» для здобувачів вищої освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 014 Середня освіта предметної спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова і література) освітньої програми «Українська мова і література. Зарубіжна література».

Розробники:

Венжинович Наталія Федорівна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Папіш Віталія Андріївна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні **кафедри української мови**.

Протокол № 12 від 26 червня 2023 року

Завідувач кафедри _____ Наталія ВЕНЖИНОВИЧ

Схвалено науково-методичною комісією **філологічного факультету**.

Протокол № 8 від 29 червня 2023 року

Голова науково-методичної комісії _____ Василь ШАРКАНЬ

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 1, 5	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 45	4	5
Кількість модулів –	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – самостійної роботи студента –	8	10
	Лекції:	
	Практичні (семінарські):	
Вид підсумкового контролю: екзамент	Індивідуальна робота:	
	30	15
Форма підсумкового контролю: усний	Самостійна робота:	
	15	30

2. МЕТА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Мета атестації (кваліфікаційного іспиту з сучасної української мови, методики викладання української мови) – комплексна перевірка теоретичної і практичної готовності випускників ОП «Українська мова і література. Зарубіжна література» до професійної діяльності вчителя української мови і літератури, зарубіжної літератури в закладах загальної середньої та фахової передвищої освіти.

Відповідно до освітньої програми Атестація перевіряє у здобувачів вищої освіти рівень сформованості таких компетентностей:

ІК 3 Здатність розв'язувати складні спеціалізовані практичні завдання в галузі середньої освіти, що передбачає застосування концептуальних методів освітніх наук, предметних знань, психології, теорії та методики навчання і характеризується комплексністю та невизначеністю умов організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти, фахової передвищої освіти.

ЗК 3. Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово

ЗК 7. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ФК 2. Володіння основами цілепокладання, планування та проєктування процесу навчання здобувачів освіти.

ФК 4. Здатність до пошуку ефективних шляхів мотивації дитини до саморозвитку (самовизначення, зацікавлення, усвідомленого ставлення до навчання).

ФК 7. Здатність до критичного аналізу, діагностики й корекції власної педагогічної діяльності, оцінки педагогічного досвіду.

ПК 1. Здатність використовувати досягнення сучасної науки в галузі теорії та історії української мови і літератури, зарубіжної літератури, у практиці навчання української мови і літератури, зарубіжної літератури в закладах середньої, фахової передвищої освіти.

ПК 2. Здатність адекватно використовувати мовні ресурси, демонструвати сформовану мовну й мовленнєву компетенції в процесі фахової та міжособистісної комунікації, володіти різними засобами мовної поведінки в різних комунікативних контекстах.

ПК 5. Здатність застосовувати у власній практичній діяльності сучасні підходи (особистісно орієнтований, діяльнісний, компетентнісний) до викладання української мови і літератури, зарубіжної літератури на підставі передового українського й міжнародного досвіду.

ПК 6. Здатність доцільно застосовувати сучасні методи й освітні технології навчання, створювати навчально-методичне забезпечення (обладнання) для проведення занять з української мови і літератури, зарубіжної літератури.

ПК 8. Здатність використовувати сучасні наукові методи філологічних досліджень, добирати, аналізувати, систематизувати й синтезувати фактичний лінгвістичний, літературний матеріал; узагальнювати підсумки виконаного дослідження та формулювати його новизну; оформляти згідно із сучасними вимогами та репрезентувати результати наукового дослідження в усній чи письмовій формі, послуговуючись відповідним термінологічним апаратом.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ

ОК 11 Сучасна українська мова

ОК 19 Методика викладання української мови

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми **Атестація** перевіряє у здобувачів вищої освіти досягнення таких результатів навчання навчання (РН):

Програмні результати навчання	Шифр РН
<i>Знає</i> основні історичні етапи розвитку предметної галузі.	РН 1
<i>Знає</i> та <i>розуміє</i> принципи, форми, сучасні методи, методичні прийоми навчання предмета в закладах загальної середньої освіти, фахової передвищої освіти.	РН 3
<i>Уміє оперувати</i> базовими категоріями та поняттями спеціальності.	РН 5
<i>Добирає і застосовує</i> сучасні освітні технології та методики для формування предметних компетентностей учнів і здійснює самоаналіз ефективності уроків.	РН 8
<i>Здатний</i> цінувати різноманіття та мультикультурність, керуватися в педагогічній діяльності етичними нормами, принципами толерантності, діалогу й співробітництва.	РН 13.
<i>Пояснює</i> особливості розвитку української мови та літератури, специфіку перебігу літературного процесу в Україні в культурному контексті, зміст естетичних теорій, методів, напрямів, течій, стилів, жанрів; твори української класики й сучасності у взаємозв'язках зі світовою літературою й культурою; <i>порівнює</i> мовні й літературні факти, явища, визначає їхні подібності й відмінності	РН 14
<i>Володіє</i> комунікативною компетентністю з української мови (лінгвістичний, соціокультурний, прагматичний компоненти відповідно до загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти), <i>здатний</i> удосконалювати й підвищувати власний компетентнісний рівень у вітчизняному та міжнародному контексті.	РН 15
<i>Уміє</i> працювати з теоретичними та науково-методичними джерелами (зокрема цифровими), знаходити, обробляти, систематизувати й застосовувати в освітній діяльності сучасну наукову інформацію, бібліографію, комп'ютерні технології.	РН 17
<i>Знає, розуміє і демонструє здатність реалізовувати</i> теоретичні й методичні засади навчання української мови і літератури, зарубіжної літератури для виконання освітньої програми в закладах загальної середньої освіти, фахової передвищої освіти.	РН 22.

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
<i>Знання</i> основних історичних етапів розвитку українського мовознавства; <i>вміння</i> оперувати базовими категоріями мовознавства, методики викладання української мови	РН 1, РН 5
<i>Знання</i> та <i>розуміння</i> принципів, форм, сучасних методів, методичних прийомів навчання мови в закладах загальної середньої освіти, фахової передвищої освіти; <i>вміння</i> застосовувати сучасні освітні технології та методики для формування предметних компетентностей учнів, здійснювати самоаналіз педагогічної діяльності.	РН 3, РН 8
<i>Уміння</i> цінувати різноманіття та мультикультурність, керуватися в педагогічній діяльності етичними нормами, принципами толерантності, діалогу й співробітництва.	РН 13.
<i>Розуміння</i> особливостей розвитку української мови; <i>вміння порівнювати</i> мовні факти, явища, визначати їхні подібності й відмінності	РН 14
<i>Уміння володіти</i> комунікативною компетентністю з української мови (лінгвістичний, соціокультурний, прагматичний компоненти відповідно до загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти), <i>здатність</i> удосконалювати й підвищувати власний компетентнісний рівень у вітчизняному та міжнародному контексті.	РН 15
<i>Уміння</i> працювати з теоретичними та науково-методичними джерелами з української мови, знаходити, обробляти, систематизувати й застосовувати в освітній діяльності сучасну наукову інформацію, бібліографію, комп'ютерні технології.	РН 17
<i>Здатність реалізовувати</i> теоретичні й методичні засади навчання української мови для виконання освітньої програми в закладах загальної середньої освіти, фахової передвищої освіти.	РН 22.

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання.

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є екзамен.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання Форма підсумкового контролю: екзамен у формі усної перевірки знань.

Кваліфікаційний екзамен проводиться за білетами, кожен із яких містить питання із сучасної української мови; з методики викладання української мови та морфолого-синтаксичний аналіз речення.

Критерії оцінювання

Оцінку «**відмінно**» (**90-100 балів, А**) заслуговує здобувач, який усебічно, системно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом; вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння в нестандартних ситуаціях; засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою; засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває; вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

Оцінку «**добре**» (**82-89 балів, В**) заслуговує здобувач, який повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях; має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування; під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправляє, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу.

Оцінку «**добре**» (**74-81 бал, С**) заслуговує здобувач, який у загальному роботу виконав, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок; вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність; опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою.

Оцінку «**задовільно**» (**64-73 бали, D**) заслуговує здобувач, який знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його в майбутній професії; виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок; ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою; допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

Оцінку «**задовільно**» (**60-63 бали, E**) заслуговує здобувач, який володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання й використання його в майбутній професії, а виконання завдань задовільняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

Оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) виставляється здобувачеві, який виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

Оцінку «незадовільно» (до 35 балів, F) – виставляється здобувачеві, який володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім; допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою; не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

Таблиця відповідності оцінок за різними шкалами оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

ПРОГРАМА АТЕСТАЦІЇ

Сучасна українська мова

1. Походження української живорозмовної мови.
2. Місце української мови серед інших слов'янських мов.
3. Історія української літературної мови як державної.
4. Періодизація історії української літературної мови.
5. Роль Т.Г.Шевченка в історії української літературної мови.
6. Роль І.Котляревського в історії української літературної мови.
7. Унормування українського правопису (XIX – поч. XXI ст.).
8. Варіанти української літературної мови в процесі її історичного розвитку.
9. Характеристика південно-східного українського наріччя: його межі; групування говорів; основні фонетичні, морфологічні, синтаксичні, лексичні риси.
10. Характеристика північного українського наріччя: його межі; групування говорів; основні фонетичні, морфологічні, синтаксичні, лексичні риси.
11. Характеристика південно-західного українського наріччя: його межі; групування говорів; основні фонетичні, морфологічні, синтаксичні, лексичні риси.
12. Омоніми, синоніми, антоніми та пароніми в сучасній українській літературній мові: їх склад, різновиди та стилістичне використання.
13. Склад української лексики з погляду її походження.
14. Лексика сучасної української мови з погляду її активного і пасивного складу.
15. Стилiстичні шари лексики сучасної української літературної мови.
16. «Словарь української мови» за редакцією Б.Грінченка.
17. Українська лексикографія XX–XXI століття.
18. Тлумачні словники («Словник української мови» в 11-ти томах, в 20 томах та ін.).
19. Фразема як мовна одиниця, її ознаки. Типи фразем. Використання фразем у різних стилях української літературної мови. Джерела фраземіки української літературної мови. Найважливіші словники і збірки української фраземіки.
20. Голосні і приголосні фонемі сучасної української мови та їх класифікація.
21. Чергування голосних фонем у процесі словотворення та при відмінюванні.
22. Чергування /o/ та /e/ з /i/ в українській мові (з історичними коментарями).
23. Чергування /o/ та /e/ з нулем звука як наслідок занепаду редукованих /ь/, /ъ/.
24. Чергування /e/ з /o/ після шиплячих та після [й] (з історичними коментарями).
25. Звуки /и/ та /і/ (в історичному висвітленні).
26. Чергування приголосних фонем у сучасній українській літературній мові.
27. Явища асиміляції і дисиміляції в сучасній українській літературній мові.
28. Спрощення груп приголосних у сучасній українській літературній мові (з історичними коментарями).
29. Становлення сучасних відмін іменників (з історичними коментарями).
30. Поділ іменників на відміни. Відмінювання іменників I відміни (з історичними коментарями). Правопис відмінкових закінчень.

- 31.Відмінювання іменників II відміни (з історичними коментарями). Правопис відмінкових закінчень.
- 32.Відмінювання іменників III відміни (з історичними коментарями).
- 33.Відмінювання іменників IV відміни (з історичними коментарями).
- 34.Прикметник. Лексичне значення прикметника, його морфологічні ознаки та синтаксична роль.
- 35.Прикметники якісні та відносні (власне відносні, присвійні, т.зв. порядкові й займенникові). Ступені порівняння прикметників та способи їх утворення. Засоби вираження суб'єктивної оцінки якості.
- 36.Займенник. Розряди займенників за значенням та відношенням до іменників, прикметників, числівників. Відмінювання і правопис займенників різних розрядів.
- 37.Числівник. Поділ числівників за значенням та будовою (з історичними коментарями). Відмінювання та правопис числівників.
- 38.Основи дієслів та їхні словотворчі можливості. Дієвідмінювання.
- 39.Категорія способу. Значення і вживання дійсного, умовного та наказового способів дієслів. Утворення форм умовного та наказового способів.
- 40.Граматична категорія стану. Перехідні та неперехідні дієслова. Зворотні дієслова. Категорія виду дієслів. Способи творення видових пар.
- 41.Форми дієслова, їхні словотвірні та синтаксичні особливості. Класи дієслів.
- 42.Категорія особи і числа дієслів, їх значення, способи вираження. Безособові дієслова.
- 43.Дієприкметник, його значення та синтаксична роль. Активні та пасивні дієприкметники, їх творення та правопис.
- 44.Дієприслівник, його значення та синтаксична роль. Творення і правопис дієприслівників.
- 45.Прислівник. Розряди прислівників за значенням. Правопис прислівників.
- 46.Структура прислівникових основ. Способи творення прислівників у сучасній українській літературній мові.
- 47.Прийменник. Творення і вживання прийменників, їх правопис.
- 48.Сполучник. Поділ сполучників за походженням і будовою.
- 49.Частки як частина мови. Групи часток за значенням. Словотворчі й формотворчі частки, їх правопис. Функції часток.
- 50.Вигуки як частина мови. Семантичні групи вигуків. Розряди вигуків за їх складом і утворенням. Звуконаслідувальні слова, їх функції і вживання.
- 51.Перехідні явища в системі частин мови (субстантивація, прономіналізація, адвербіалізація і т. ін.).
- 52.Основні поняття словотвору: словотвірна база, мотивуюча основа, словотвірний формант. Словотвірний тип. Словотвірний ланцюжок і гніздо. Ступеневий характер словотворення.
- 53.Морфологічні особливості словотворення. Явища морфемного шва: чергування фонем, інтерфіксація, усичення твірної основи і т. ін.
- 54.Способи словотворення в сучасній українській літературній мові.
- 55.Словосполучення як синтаксична одиниця. Змістові та структурні ознаки словосполучення. Типи словосполучень.
- 56.Односкладні речення. Типи односкладних речень.
- 57.Підмет, його типи та способи їх вираження.

- 58.Присудок, його типи та способи їх вираження.
- 59.Додаток, його різновиди та способи їх вираження.
- 60.Означення, його різновиди та способи їх вираження.
- 61.Обставини. Типи обставин за значенням, способи їх вираження.
- 62.Однорідні члени речення. Розділові знаки при них.
- 63.Відокремлені члени речення в сучасній українській літературній мові.
Умови відокремлення.
- 64.Вставні та вставлені слова, словосполучення і речення.
- 65.Класифікація складних речень.
- 66.Складносурядні речення (синтаксичні відношення між їх компонентами).
Розділові знаки в складносурядних реченнях.
- 67.Складнопідрядні речення (синтаксичні відношення між їх компонентами).
Типи підрядних речень. Розділові знаки в складнопідрядних реченнях.
- 68.Складнопідрядні речення із кількома підрядними.
- 69.Безсполучникові складні речення. Види безсполучникових складних речень, розділові знаки в них.
- 70.Пряма і непряма мова. Невласне пряма мова.

Методика викладання української мови

- 71.Методика української мови як наука і навчальна дисципліна.
- 72.Методи, прийоми та засоби навчання української мови.
- 73.Типи уроків української мови, їх структура і методика проведення.
- 74.Методи і прийоми навчання орфографії. Класифікація диктантів.
- 75.Методи і прийоми навчання лексики і фразеології. Основні етапи вивчення лексики і фразеології. Система вправ у навчанні лексики і фразеології.
- 76.Методи і прийоми навчання морфології. Система вправ у навчанні морфології.
- 77.Методи і прийоми навчання синтаксису. Система вправ у навчанні синтаксису.
- 78.Методи і прийоми навчання фонетики, орфоепії, графіки. Система вправ у навчанні фонетики, орфоепії, графіки.
- 79.Методична робота вчителя-словесника. Формування в майбутніх вчителів творчого, самостійного мислення. Шляхи і засоби підвищення кваліфікації вчителів.
80. Роль навчальних кабінетів в організації навчально-методичної та навчально-виховної роботи, у проведенні позакласної роботи та факультативних занять.
81. Суть методів і прийомів навчання, їх визначення. Класифікація методів навчання. Характеристика методів навчання української мови.
82. Проблемний підхід до визначення системи методів і прийомів навчання мови.
- 83.Форми організації освітнього процесу з української мови.
- 84.Лінгвістичні основи методики стилістики.
- 85.Функційно-стилістичне спрямування у вивченні мовних явищ. Стилiстичні уміння.
- 86.Основні форми занять з мови в старших класах. Особливості уроків з рідної мови в 10–12 класах. Робота над мовою художніх творів.

- 87.Методика позашкільної роботи з української мови.
- 88.Роль, місце та зміст позакласної роботи з української мови в закладах загальної середньої та фахової передвищої освіти.
- 89.Мета і завдання позакласної роботи з української мови. Методи позакласної роботи з української мови.
- 90.Напрямки роботи: прагматичний, гносеологічний, аксіологічний. Форми позакласної роботи: систематична, епізодична. Позакласна робота як значний чинник у піднесенні загальної культури мови

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Алексієнко Л.А., Зубань О.М., Козленко І.В. Сучасна українська мова: Морфологія: підручник / за ред. А.К. Мойсієнка; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ: Знання, 2013. 524 с.
2. Бевзенко С.П. Українська діалектологія. Київ: Вища школа, 1980. 247 с.
3. Бевзенко С.П., Литвин Л.П., Семеренко Г.В. Сучасна українська мова. Синтаксис: Навч. посібник. Київ: Вища школа, 2005. 270 с.
4. Бондар О.І., Карпенко Ю.О., Микитин-Дружинець М.Л. Сучасна українська літературна мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія: навч. посіб. Київ: Академія, 2006. 368 с.
5. Брус М. Історична граматики української мови. Ч. 1. Теоретичний матеріал. Брус М. Історична граматики української мови. Ч. 2. Практичний матеріал. Брус М. П. Історична граматики української мови: Хрестоматія. Івано-Франківськ, 2014.
6. Вегеш А. Методика викладання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах: методичний посібник для студентів 4–5 курсів філологічного факультету. Ужгород, 2022. 101 с.
7. Вегеш А. Методика викладання української мови. Методичні матеріали до практичних занять для здобувачів вищої освіти галузі знань 01 Освіта / Педагогіка спеціальності 014 Середня освіта предметної спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова і література) освітньої програми Українська мова і література. Зарубіжна література та освітньої програми Українська мова і література. Англійська мова і література. Ужгород, 2023. 71 с.
8. Венжинович Н., Пискач О. Сучасна українська літературна мова. Морфологія: навчально-методичний посібник для студентів українського відділення філологічного факультету. Ужгород: Гражда, 2022. 222 с.
9. Вихованець І.Р. Граматики української мови: Синтаксис. Київ: Либідь, 1993. 368 с.
10. Волох О.Т. Сучасна українська літературна мова: Вступ. Фонетика. 2016. 184 с.
11. Ганич Д.І., Олійник І.С. Словник лінгвістичних термінів. Київ: Вища школа, 1985. 360 с.
12. Глібчук Н., Костів О. Українська діалектологія. Львів, ЛА «Піраміда». 2023. 552 с.

- 13.Горпинич В.О. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / І.Р. Вихованець, К.Г. Городенська, А.П. Загнітко, С. О. Соколова; за ред. К.Г. Городенської. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с.
- 14.Дудик П.С., Прокопчук Л.В. Синтаксис української мови: Підручник. Київ: ВЦ «Академія», 2010. 384 с. (Серія «Альма-матер»)
- 15.Єрмоленко С.Я., Библик С.П., Тодор О.Г. Українська мова: Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. Київ: Либідь, 2001. 224 с.
- 16.Клименко Н.Ф. Основи морфеміки сучасної української мови. Київ, 1998. 181 с.
- 17.Кюнцлі Р.В., Пискач О.Д. Сучасна українська літературна мова. Фонетика. Фонологія. Орфоепія: курс лекцій і практичних завдань. Львів, 2010. 300 с.
- 18.Лексикологія. Лексикографія: Навч. посіб. Київ: Академія. 2006. С. 195–354
- 19.Морфонологія: Навч. посіб. Київ: Вища школа, 1999.
- 20.Огієнко Іван (Митрополит Іларіон). Історія української літературної мови. - Вінніпег, 1949; Перевидано в Україні. Київ: Либідь, 1995.
- 21.Омельчук С. Сучасна українська лінгводидактика: норми в термінології і мовна практика фахівців: монографія. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2019. 356 с.
- 22.Орфоепія. Графіка і орфографія. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія.Словотвір: Навч. посіб. Київ: Вища школа, 1986. С. 3–28, 130–182, 195–196
- 23.Пискач О.Д., Гоца Е.Д. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Ужгород, 2022.
- 24.Прокопчук Л.В. Українська діалектологія: навч. посібник. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2013. 191 с.
- 25.Русанівський В.М. Історія української літературної мови. Київ: АртЕк, 2001.
- 26.Семенов О. Ячменник М. Мовно-методична підготовка майбутнього вчителя.
- 27.Слинько І.І., Гуйванюк Н.В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання: Навч. посібник. Київ: Вища школа, 1994. 670 с.
28. Сучасна українська літературна мова /За ред. А.П. Грищенка. Київ: Вища школа, 1997.434 с.
- 29.Сучасна українська мова: Лексикологія. Фонетика: підручник / А.К. Мойсієнко, О.В. Бас-Кононенко, В.В. Берковець та ін.; за ред. А.К. Мойсієнка; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ: Знання, 2013. 340 с. Тернопіль: Джура, 2007.
- 30.Торчинська Н.М. Українська діалектологія: навч. посібник. Хмельницький, 2017. 158 с.
- 31.Українська мова: Енциклопедія. 3-є вид., зі змінами і доп. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 2007
- 32.Український правопис. Київ: Наук. думка, 2019. 390 с.
- 33.Шевельов Юрій. Внесок Галичини у формування нової української літературної мови. Львів-Нью-Йорк, 1996.
- 34.Шевельов Юрій. Українська літературна мова. Збірник Харківського історико-філологічного товариства: Нова серія. Харків, 1999. Т. 8. С. 83-100.
- 35.Шевельов Юрій. Українська мова в першій половині двадцятого століття

- (1900-1941). Стан і статус. Чернівці: Рута, 1998.
36. Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови: Підручник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2004. 408 с. (Серія «Альма-матер») 2016. 184 с.
37. Ющук І. Художній текст у вивченні мови. *Дивослово*. 2021. № 4. С. 2–4.

Підручники, посібники з методики викладання української мови в ЗЗСО:

38. Караман С. Методика навчання української мови в гімназії. Київ: Ленвіт, 2000. 272 с.
39. Караман С. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах: модульний курс: Посібник для студентів пед.університетів та інститутів/колектив авторів М. І. Пентилюк, С. О. Караман, О. В. Караман/ за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2011. 366 с.
40. Костів О., Сколоздра-Шепітко О. Методика викладання української мови: Навчально- методичний посібник. Дрогобич: Посвіт, 2018. 202 с.
<https://philology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/01/Metodyka-vykladannia-ukrainskoi-movy.-Posibnyk.pdf>
41. Кочан І. М., Захлюпана Н. М. Словник-довідник з методики викладання української мови. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка, 2005. 250 с.
42. Методика викладання української мови в середніх освітніх закладах / [за ред. М. Пентилюк]. Київ: Ленвіт, 2009. 400 с.
43. Наумчук М.М., Лушпинська Л.П. Словник-довідник основних термінів і понять з методики української мови: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Астон, 2003.
44. Пентилюк М. Методика навчання української мови у таблицях і схемах: навч. посіб. Київ: «Ленвіт», 2006. 134 с.
45. Плиско К. Теорія і методика навчання української мови в середній школі. Харків: ХДПУ, 2001. 115 с.
46. Практикум з методики навчання української мови / Колектив авторів за редакцією М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2003. 302 с.
48. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах: модульний курс: посібник для студентів / Кол. авторів за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2011. 366 с.
49. Словник-довідник з української лінгводидактики : навч. посіб. / Кол. авторів за ред. М.І.Пентилюк Київ: Ленвіт, 2015. 320 с.
50. Словник-довідник з української лінгводидактики : навчальний посібник. / [за ред. М. І. Пентилюк] [О. М. Горошкіна, Н. Єсаулова, О. Лук'янченко та ін.]. Київ: Ленвіт, 2003. 149 с.

Нормативні документи

1. Державний стандарт базової середньої освіти.
URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti>
2. Закон України «Про загальну середню освіту» / Верховна Рада України. Закон від 2020 № 31 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
3. Методичні рекомендації щодо викладання української мови в поточному навчальному році URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/61466/

4. Українська мова. 5-9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів, затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804. URL:<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalniprogrami/navchalni-programi-5-9-klas>
5. Українська мова. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання. 10-11-й клас. Рівень стандарту (затверджена наказом МОН України від 23.10.2017 № 1407)). Дивослово. 2018. №7-8. С. 2–15. URL:<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalniprogrami/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>.
6. Українська мова. Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. 10-11-й клас. Профільний рівень (затверджена наказом МОН України від 23.10.2017 № 1407 Дивослово. 2018. №7–8. С. 32–60. URL:<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programidlya-10-11-klasiv>.
7. Голуб Н.Б., Горошкіна О.М. Модельна навчальна програма «Українська мова. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти. URL:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Movno-literat.osv.hal/Ukr.mova.5-6-kl.Holub.Horoshkina.14.07.pdf>
8. Модельна навчальна програма «Українська мова. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (Автори: Заболотний О.В., Заболотний В.В., Лавринчук В.П., Плівачук К.В., Попова Т.Д.). URL:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Movno-literat.osv.hal/Ukr.mova.5-6-kl.Zabolotnyy.ta.in.14.07.21.pdf>

Допоміжна література

9. Васецька О.І. Формальна та семантична варіантність синтаксичних термінів: Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук (доктора філософії) за спеціальністю 10.02.01 – українська мова. Інститут української мови НАН України. Київ, 2018. 293 с.
10. Вихованець І. Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. Київ: Наукова думка, 1988. 256 с.
11. Вихованець І.Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови: монографія. Київ: Либідь, 1992. 224 с.
12. Вихованець І.Р., Городенська К.Г., Грищенко А.П. Граматика української мови. Київ: Радянська школа, 1982. 209 с.
13. Вінтонів М.О. Актуальне членування речення і тексту: формальні та функційні вияви: монографія. Донецьк: Донецький нац. ун-т, 2013. 327 с.
14. Волох О.Т., Чемерисов М.Т., Чернов Є.І. Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис. 2-е вид., перероблене і доповнене. Київ: Вища школа, 1989. 279 с.
- Ганич Д.І., Олійник І.С. Словник лінгвістичних термінів. Київ: Вища школа, 1985. 361 с.
15. Городенська К.Г. Деривація синтаксичних одиниць. Київ: Наукова думка, 1991. 192 с.

16. Горпинич В.О., Горяний В.Д., Журба І.Я., Тараненко І.Й. Українська мова. Ч. 2. Київ: Вища школа, 1993. 239 с.
17. Гуйванюк Н.В., Кардашук О.В., Кульбабська О.В. Синтаксис сучасної української мови: Схеми і таблиці: Навчальний посібник. 2-е вид. Чернівці: Рута, 2003. 159 с.
18. Гуйванюк Н.В., Кобилянська М.Ф. Сучасна українська літературна мова: Синтаксис. Лабораторний практикум. Київ: Вища школа, 1989. 254 с. Гуйванюк Н.В. Українська мова. Схеми, таблиці, тести: Навчальний посібник / Н. В. Гуйванюк, О. В. Кардашук, О. В. Кульбабська. Львів: Світ, 2005. 302 с.
19. Доленко М.Т., Дацюк І.І., Кващук А.Г. Сучасна українська мова. 3-є вид., перероб. і доп. Київ: Вища школа, 1987. 351 с.
20. Дослідження з синтаксису української мови. Київ: Вид-во АН УРСР, 1958. 296 с.
21. Дудик П.С., Литовченко В.М. Сучасна українська мова: Завдання і вправи: Навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 264 с.
22. Єрмоленко С.Я. Синтаксис і стилістична семантика. Київ: Наукова думка, 1982. 210 с.
23. Єрмоленко С.Я., Бибик С.П., Тодор О.Г. Українська мова: Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С.Я. Єрмоленко. Київ: Либідь, 2001. 224 с.
24. Жовтобрюх М.А. Українська літературна мова. Київ: Наукова думка, 1984. 255 с.
25. Загнітко А. Основи українського теоретичного синтаксису. Горлівка, 2004. 228 с.
26. Загнітко А. П. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни: у 4 т. Донецьк: ДонНУ, 2012. Т. 1. 402 с.
27. Загнітко А. П. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни: у 4 т. Донецьк: ДонНУ, 2012. Т. 2. 350 с.
28. Загнітко А. П. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни: у 4 т. Донецьк: ДонНУ, 2012. Т. 4. 388 с.
29. Загнітко А. Теорія сучасного синтаксису. 3-є вид., випр. і доп. Донецьк: ДонНУ, 2008. 294 с.
30. Загнітко А., Миронова Г. Синтаксис української мови. Теоретико-прикладний аспект. Brno: Masarykova universita, 2013 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://uk.x-pdf.ru/5raznoe/55014-1-anatoliy-zagnitko-galina_mironova-masarykova-univerzita-brno-2013-sintaksis-ukrainskoi-movi-teoretiko-prikladniy.php
31. Загнітко А.П. Сучасна українська літературна мова: Синтаксис простого ускладненого і складного речення (теоретико-навчальний комплекс). Донецьк: ДонДУ, 1994. 204 с.
32. Заборна М. Просте речення. Складні випадки аналізу: Навч. посіб. для студ. вищих пед. навч. закл. Тернопіль: Підручники і посібники, 2002. 126 с.
32. Іваницька Н.Л. Двоскладне речення в українській мові. Київ: Вища школа, 1986.
34. Іваницька Н.Л. Синтаксис простого речення: Складні випадки аналізу: Навч.-метод. посібник. Київ: Вища школа, 1989. 62 с.

35. Кадомцева Л.О. Українська мова: Синтаксис простого речення: Навч. посібник. Київ: Вища школа, 1985. 127 с.
36. Каранська М.У. Синтаксис сучасної української літературної мови: Навч. посібник. Київ: Либідь, 1995. 312 с.
37. Кобилянська М.Ф., Гуйванюк Н.В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис: 3б. вправ: Навч. посіб. Київ: Вища школа, 1992. 272 с.
38. Коваль Л.М. Семантико-синтаксична основа головного компонента односкладних речень в українській мові: монографія. Вінниця: ФОП Корзун, 2015. 320 с.
39. Кулик Б.М. Курс сучасної української літературної мови. Ч. 2: Синтаксис. 2-е вид., перероб. і доп. Київ: Радянська школа, 1965. 284 с.
40. Мойсієнко А.К. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис простого ускладненого речення. Київ: ПП Я.Січовик, 2006. 240 с.
41. Островська Л. Теоретичні проблеми синтаксису сучасної української мови: навчальний посібник. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2022. 240 с.
42. Русанівський В.М. Структура лексичної і граматичної семантики. Київ: Наукова думка, 1988. 236 с.
43. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля Київ, 2006. 716 с.
44. Синтаксис словосполучення і простого речення: (Синтаксичні категорії і зв'язки). Київ: Наукова думка, 1975. 222 с.
45. Синтаксис української мови: хрестоматія: у 2 ч. / Упор. А.Мойсієнко, В.Чумак, С.Шевель. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2019.
46. Скаб М.С. Граматика апеляції в українській мові. Чернівці: Місто, 2002. 272 с.
47. Степаненко М.І. Взаємодія формально-граматичної і семантичної валентності у структурі словосполучення та речення. Київ: Вид-во нац. пед. ун-ту ім. М. Драгоманова, 1997. 216 с.
48. Сучасна українська літературна мова: Підручник / М.Я. Плющ, С.П. Бевзенко, Н.Я. Грипас та ін.; За ред. М.Я. Плющ. Київ: Вища школа, 1994. 414 с.
49. Сучасна українська мова: Синтаксис: підручник / За ред. О.Д. Пономарева. Київ: Либідь, 2008. 488 с.
50. Тоцька Н.І. Українська пунктуація: Практикум. Київ: Вища школа, 1990. 160 с.
51. Український правопис. Київ: Наукова думка, 2019. 391 с.
52. Шерех Ю. Нарис сучасної української літературної мови. Мюнхен: Молоде життя, 1951. 403 с. Перевидано: Шевельов Ю. Нарис сучасної української літературної мови та інші лінгвістичні студії (1947–1953) / Упор. Л.Белея, Л.Нуждак; Вст. ст., прим. Л. Белея. Київ: Темпора, 2012. С. 29–446.
53. Шкуратаєна Н.Г., Шевчук С.В. Сучасна українська літературна мова: Модульний курс: Навч. посіб. Київ: Вища школа, 2007. 823 с.
54. Ющук І.П. Українська мова: Підручник для студ. філолог. спец. вищих навч. закл. Київ: Либідь, 2004. 640 с.

